

Historie: 215. Cenzura knihy neumlčela

Historie

Cenzura knihy neumlčela

Z historie Bible kralické

Bible kralická, kancionály a další knihy pro povzbuzení duchovního života nekatolíků se již od prvo počátků reformace stávaly terčem nejrůznějších cenzorských zásahů.

českých autorů figurovala na indexu například díla Václava Budovce z Budova.

Za nejstarší tištěný seznam zakázaných knih je považována v Čechách publikovaná redakce papeže Klementa VIII., kterou z iniciativy arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé vytiskl v Praze roku 1596 Václav Martin z Jenčic.

Nejnámějším dílem je v tomto směru dozajista práce jezuita Antonína Koniáše (1691-1760), který ve svých indexech zohlednil potřeby domácích cenzorů, neboť dřívější seznamy zakázané literatury obsahovaly pouze zahraniční knižní produkci.

Páter Koniáš byl přesvědčen o pravosti katolické víry, které Tovaryšstvo Ježíšovo sloužilo. Zároveň věřil, že Luterovo učení jsou bludy, které mají „jeho ovečky“ svést na scesti. Jako „správný pastýř“ byl odhodlaný toto nedopustit. Žil v době, kdy už se více než lidé pálily knihy, coby zdroj pomýlených myšlenek a rozporů s církví. Páter Koniáš se v tomto potírání „hlasu nepřítele“ skutečně činil.

Páter Koniáš pálí české knihy

Badatel J. Emler napsal již v roce 1868 v časopise *Památky archaeologické a místopisné*¹ článek o působení cenzora jezuita Koniáše v Čechách:

Páter Ant. Koniáš chlubíval se prý, že sám 60.000 kněh českých spálil. Zprávu tu za novější doby někteří spisovatelé za přehnanou a přílišnou pokládají.

Buď si tomu jakkoli, ale na cestách svých po archivech Českých dosti jsme se o tom přesvědčili, jak horlivě Koniáš po knihách kacířských se sháněl a knihy české vůbec za kacířství podezřelé pokládal.

Staré kancionály bedlivě prohlížel, v některých řádky, v jiných pak celé strany černou barvou zamazal, a buď na začátku neb na konci vlastní rukou poznamenal (jako v Pelhřimově), že censuru tu vykonal.

Z úředního aktu poznáváme, že Koniáš ani peněz nešetřil, aby kněh kaciřských snadněji se mohl dopídití. (Akt ten čten byl ve schůzi archaeologické dne 27. dubna 1866 a nemohl v sešitu 1. již býti otištěn. Red.)

Za válek Friedricha II. s Marií Terezií, zvláště pak za osazení Čech Karlem VII. a spojenci jeho francouzskými dostalo se do Čech i do Prahy tajným nekatolíkům z ciziny mnoho kněh skrze židy a některé kněhkupce.

Když pak koncem roku 1744 židé z Prahy a z království Českého pro spojení své s nepřitelem vypovězeni byli (*Časopis musea království Českého 1866*, s. 155-178), bylo se obávati, aby odcházejíce z Čech, kněh nekatolických za levnější peníz neprodali.

Aby se tak nestalo, žádal pater missionarius Antonius Konias Soc. Jesu² na místodržitelích Českých dovolení, aby u kněhkupců takové podezřelé, pohoršlivé knihy mohl vybrati a od kněh dobrých odděliti, kněhkupci pak aby povinni byli, kněhy podezřelé lacino jemu prodati.

Místodržitelé, vyhovující Koniášově horlivosti, vydali dne 19. ledna 1745 patent, nařizující majitelům takových kněh, i židovským i křesťanským, aby nechali patera Koniáše knihy o víře a o sektářství prohlednouti, ty pak, které podezřelými a pohoršlivými býti usoudí, aby mu lacino prodali, poněvadž by beztoho takové knihy zabaveny býti měly.

U koho by knihy takové po uplynutí 14ti dní byly nalezeny, tomu pohroženo zabavením kněh nebo přísným potrestáním. Jak mnoho kněh Koniáš tenkrát sehnal, není povědomo, ale o horlivosti u vyhledávání kněh podezřelých patent dotčený jistě zřetelně svědčí.

Díky pečlivým záznamům, které Koniáš pravidelně posílal svým nadřízeným, máme dobrou představu, kolik knih odevzdal ohni. Ačkoliv se Koniáš v článku J. Emlera chlubí se 60 000 spálených knih, ve skutečnosti jich patrně byla zhruba polovina.

Pro jejich rozpoznávání vydal Koniáš roku 1729 *Klíč kaciřské bludy k rozeznávání otvírající, k vykořenění zamykající*³. Šlo o seznam evangelické a protikatolické literatury, umožňující rozpoznat, zda je daná kniha v pořádku, nebo „na indexu“.

Jednalo se o ucelený katalog, díky kterému se do dnešních dnů dochoval přehled zakázané literatury.

Páter Koniáš zemřel 27. října 1760 v Praze. Dvacet jedna let po jeho smrti vydal císař Josef II. *Toleranční patent*, kterým stát dal nekatolíkům možnost přihlásit se do některé ze dvou povolených evangelických církví.

CLAVIS

Hæresim claudens & aperiens.

Kacířské Bludy

rozeznání otvírající /
vytvoření zamířující.

aneb

Registřík

Některých bludných / pohoršlivých / podezřelých / neb zapověděných knih, s předcházejícími autentičnými prostředky, s kterými pohoršlivé, a modlivé knihy vykažovali, a vytvořeni se mohli. Na Světlo vydání.

S Dovolněním Duchovní Wrchnosti.

Vytisčeni w Hradech Králové, v Jana Alx.
mena Tyběly, Léta 1749.

Koniáš Antonín

Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající 1749

Poslední soupis zakázaných děl vyšel roku 1948. Oficiálně ho katolická církev zrušila až v roce 1966 vyhlášením papeže Pavla VI. Ovšem četba zakázaných děl byla i nadále hříchem, čtenářům již jen nehrozil žádný církevní trest.

Štěpán Krivánek

Poznámky:

¹ *Památky archaeologické a místopisné*, organ Archaeologického sboru Musea království Českého a Historického spolku v Praze, ročník 7, 1868

² z Tovařystva Ježíšova - Jezuita

³ *Kljč Kacyřské Bludy K rozeznánj otwjragjcy K wykořeněnj zamjtagjcy. Aneb Registřjk Něktěrych bludných pohorssliwých podezřělých neb zapowěděných Kněh, s předcházejjcy mi aučinliwými Prostředky, s kterými pohorssliwé, a sskodliwé Knihy wyskaumati, a wykořenjti se mohau. Na Swětlo wydaný. S Dowolenjm Duchownj Wrchnosti.*

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Síť víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté - Síť víry](#)